

ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Хмельницький національний університет

Анотація. У статті досліджено сутність поняття «діагностика», її мету та завдання. Досліджено трактування поняття «інвестиційний проєкт». Аргументовано актуальність проведення діагностики в системі реалізації інвестиційних проєктів. Виокремлено етапи здійснення діагностики в процесі реалізації інвестиційних проєктів.

Ключові слова: діагностика; оцінка; інвестиційний проєкт; ефективність інвестицій.

DIAGNOSIS OF INVESTMENT PROJECTS IN THE MANAGEMENT DECISION-MAKING PROCESS

Abstract. The article examines the essence of the concept of "diagnosis", its purpose and objectives. The interpretation of the concept of "investment project" is studied. The urgency of conducting diagnostics in the system of realization of investment projects is argued. The stages of diagnostics in the process of realization of investment projects are singled out.

Keywords: diagnostics; rating; investment project; investment efficiency.

В сучасних економічних умовах інвестиції відіграють роль індикатора стабільного розвитку. Як правило, реалізація інвестиційних проєктів спрямована на довгострокову перспективу, що робить їх вразливими для впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Реалізація інвестиційного проєкту, зумовлює виявлення обставин та причин відхилень, а тому від своєчасно досліджених негативних факторів впливу будуть залежати результати даного проєкту. Тому, для прийняття обґрунтованого рішення про найбільш вигідний інвестиційний проєкт для підприємства, особливо значення набуває діагностики інвестиційної діяльності об'єкта інвестування.

Поняття «фінансова діагностика» розглядається в сучасній фінансовій літературі багатьма науковцями, але, на сьогодні існує розбіжність у його трактуванні. Зокрема А. Вартанов, З. Соколовська, І. Сокиринська [1] трактують діагностику, як «частину фінансового аналізу, що акумулює знання про побудову висновку про фінансовий стан об'єкта діагностування, причини і перспективи його зміни, про можливі відхилення від нормального режиму роботи і дослідження перспектив розвитку цього об'єкта діагностування». На думку авторів, основна мета діагностики полягає в виявленні ймовірності настання кризових ситуацій в динаміці на основі використання аналітичних методів. Тоді, як Л. Лігоненко [2], під діагностикою розуміє «передбачення ймовірного розвитку ситуації у внутрішньому та зовнішньому оточенні, а її наслідком є обґрунтування заходів щодо удосконалення системи управління». Варто зазначити, що, в рамках даного підходу діагностика здійснюється за допомогою експрес діагностики та фундаментальної діагностики.

В свою чергу, Ю. Швець [3], трактує інвестиційний проєкт, як «взаємопов'язана система, яка складається із сукупності взаємозалежних заходів, які виконуються проєктною командою за умови обмеженості ресурсів, часу виконання проєкту, негативного впливу чинників інвестиційного ринку на реалізацію проєкту та спрямовані на досягнення поставлених цілей в короткостроковій перспективі».

Т. Грицай [4] під інвестиційним проєктом розуміє «системно обмежений і закінчений комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових, розрахункових та конструктивно-технічних заходів, що забезпечує окремий напрям стратегічного розвитку суб'єкта господарювання, обґрунтовує необхідність інвестиційних ресурсів та включає систему відповідних управлінських рішень з ціллю досягнення конкретних результатів за умов обмеженості ресурсів та чітко визначених строків».

Інвестиційний проєкт проходить певні фази розвитку. Передінвестиційна фаза, або стадія науково-проєктної підготовки проєкту (від попередніх досліджень до прийняття остаточного управлінського рішення про доцільність інвестування) складається з: визначення інвестиційних можливостей, аналізу альтернативних варіантів і попереднього вибору проєкту – попереднього

техніко-економічного обґрунтування, висновку за проектом і рішення про інвестування. Інвестиційна фаза, або стадія реалізації і впровадження об'єкта реального інвестування (проектування, укладення договорів, підряд, будівництво). Інвестиційна фаза складається з: встановлення правової, фінансової та організаційної основ для здійснення проекту, придбання і передача технологій, детальне проектне опрацювання і укладання контрактів, придбання у разі необхідності землі, будівельні роботи і монтаж обладнання, передвиробничий маркетинг, набір і навчання персоналу, здача об'єкта інвестування в експлуатацію і запуск. Експлуатаційна фаза проекту (виробнича стадія освоєння інвестицій та господарської діяльності підприємства). Експлуатаційну фазу необхідно розглядати в довготерміновій і короткотерміновій перспективі. У короткотерміновому плані досліджується можливість виникнення проблем, пов'язаних із застосуванням обраної технології, функціонуванням обладнання або з кваліфікацією персоналу. У довготерміновому плані розглядаються обрана стратегія і сукупні виробничі й маркетингові витрати, а також очікувані грошові надходження від реалізації продукції.

В процесі порівняння різних проектів, можлива недостовірна оцінка, яка здійснюється за результатами розрахунків окремих показників. У такому разі потенційний інвестор просто ризикує пропустити ряд альтернатив, що в кінцевому підсумку може призвести до помилкової політики фінансування, а відповідно, і значних втрат, як фактичних, так і у вигляді втрачених можливостей. У зв'язку з цим для всебічної оцінки ефективності інвестиційного проекту, а саме для достовірного опису вимог до нього однією величиною, рекомендуються застосовувати комплексну діагностику, яка включає оцінку вартості капіталу інвестиційного проекту, показників ефективності проекту, оцінку вартості цінних паперів підприємства і інших питань, що стосуються інвестиційної діяльності.

Діагностика інвестиційних проектів – це складова управлінської діяльності щодо дослідження та аналізу планування й реалізації інвестиційних проектів з метою виявлення відхилень (часових, фінансових, комерційних, матеріальних, трудових тощо), мінімізації негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, а також формування рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері інвестування [5]. Основною метою діагностики інвестиційного проекту є ідентифікація впливу негативних факторів впливу при здійсненні інвестування в процесі прийняття управлінських рішень при реалізації інвестиційного проекту. Тобто основним завданням діагностики інвестиційного проекту, є кількісна оцінка та ідентифікація виникненні різноманітних відхилень в процесі реалізації інвестиційних проектів.

Здійснивши аналіз трактування поняття «діагностика», доцільно виокремити ряд ключових ознак які притаманні діагностиці інвестиційних проектів, а саме як:

- аналіз – величини і співвідношення параметрів, економічного стану, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів;
- процес – дослідження, розпізнання, формування та використання інвестиційних ресурсів;
- оцінка – потенціалу проекту;
- система – збору, відображення, аналізу, опрацювання інформації по інвестиційному проекту;
- фінансова експертиза – виявлення ранньої стадії збоїв і недоліків, загроз;
- кількісне вимірювання – динаміки вартості, кризових явищ, очікуваних результатів з їх фактичним значенням.

Процес здійснення діагностики інвестиційних проектів базується на виконанні певних етапів, які мають чітку послідовність [5]:

- формування основних цілей і завдань діагностики – на даному етапі оцінюється економічний потенціал інвестиційного проекту; здійснюється моніторинг фінансових показників; здійснюється аналіз показників ефективності інвестиційного проекту; оцінюються управлінські рішення та конкурентоспроможність інвестиційного проекту, в порівнянні з аналогічними;

- вибір видів діагностики, відповідних показників і критеріїв оцінювання. Основними видами діагностики інвестиційних проектів є експрес-діагностика, діагностика окремих елементів проекту, комплексна діагностика проекту на перспективу;

- діагностування причин проектних відхилень, тенденцій та можливостей – на даному етапі здійснюється структурування причин проектних відхилень, виявлення найбільш вагомих причин відхилень; встановлення факторів походження проектних відхилень;

- визначення фактичного стану інвестиційного проекту – оцінка кількісних та якісних параметрів інвестиційного проекту; аналізування внутрішніх та зовнішніх ризиків проекту;

– прийняття та реалізація управлінських рішень щодо реалізації інвестиційного проекту – усунення проектних відхилень та виконання поставлених завдань діагностики інвестиційного проекту.

Для оцінки ефективності проектів доцільніше використовувати показники, які дають змогу розрахувати значення критеріїв ефективності проектів, беручи до уваги комплексну оцінку вигід і витрат, зміну вартості грошей у часі та інші чинники. Правильне визначення обсягу початкових витрат на проект є запорукою якості розрахунків окупності проекту. З точки зору наявності позитивного фінансового результату від реалізації інвестиційного проекту, найчастіше використовують інтегральні експертно-аналітичні методи. Перевагою цього методу є використання експертної системи, спрямованої на вирішення конкретної проблеми в певний час.

В процесі діагностики інвестиційних проектів доходи і витрати приводять до теперішньої або майбутньої вартості, а також визначають: різницю між показниками приведених доходів і витрат (чисту приведену вартість), обсяги реалізації продукції, за яких доходи підприємства дорівнюють його витратам (точку беззбитковості), ставку дисконту, за якої сума продисконтованих вигод дорівнює сумі продисконтованих витрат (внутрішню норму рентабельності); норму прибутку, строк окупності проекту та інші показники [6].

На основі аналізу фахової літератури, доцільно виділити групи показники ефективності проекту: показники комерційної ефективності (враховують фінансові наслідки реалізації проекту для його безпосередніх учасників); показники економічної ефективності (враховують вигоди й витрати проекту); показники бюджетної ефективності (відображають фінансові наслідки здійснення проекту для державного та місцевого бюджетів).

Таким чином, основним етапом процесу інвестування є проведення своєчасної та якісної діагностики в системі реалізації інвестиційних проектів, що слугує підґрунтям для їх ефективного впровадження, відповідно знижує ступінь ризикованості і підвищує прибутковість проектів. Здійснення діагностики інвестиційних проектів дозволяє своєчасно виявити вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, прийняти ефективні управлінські рішення для реалізації проекту загалом. Проведення діагностики в системі реалізації інвестиційних проектів дозволяє не лише дослідити й проаналізувати фактичні проектні результати, а й здійснити певне прогнозування перспективного стану майбутнього розвитку подій, внаслідок чого можливе формування обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення прибутковості, фінансової стійкості та конкурентоздатності проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вартанов А. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2013. № 1. С. 88-95.
2. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Економічний форум*. 2016. № 1. С. 161-170.
3. Швець Ю. О., А. С. Капшук. Особливості реалізації інвестиційних проектів на промислових підприємства за умов змінності факторів оточуючого середовища. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 63-67.
4. Грицай Т. Л. Інвестиційний проект як економічна категорія. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип. 18. С. 272-278.
5. Дарміць Р. З., Лещук Г. В. Діагностика в системі реалізації інвестиційних проектів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 4. С. 133-140.
6. Кісіль М. І. Теоретико-методологічні засади оцінок ефективності агробізнесу. Київ. ННЦ «ІАЕ». 2015. 36 с.

Доценко Інна Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Хмельницький національний університет, Хмельницький, e-mail: innochka.docenko@gmail.com

Dotsenko Inna A. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, e-mail: innochka.docenko@gmail.com